Загальні питання

УДК 355.45.519.816

DOI: 10.30748/nitps.2020.39.14

В.С. Афанасенко, В.І. Пасічник

Харківський національний університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРСПЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ФАХІВЦЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА СТАНДАРТИ НАТО

Розкрито актуальність реалізації перспективної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України в умовах переходу на стандарти НАТО, наведено результати теоретичних і емпіричних досліджень щодо виявлення основних соціально-психологічних чинників, які визначають успішність процесу професійного становлення зазначеного фахівця та на їх основі обґрунтовано шляхи реалізації перспективної моделі цього фахівця.

Ключові слова: морально-психологічне забезпечення, професійне становлення, професіоналізація, професійна компетентність, умови професіоналізації, професійно важливі якості, соціально-психологічні чинники.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку Збройних Сил України та перспективи їх розвитку у контексті переходу на стандарти НАТО визначають підвищені вимоги до змісту та якості професійної діяльності особового складу військових частин та підрозділів. Зазначене стосується і військових фахівців структур морально-психологічного забезпечення (МПЗ), від якості реалізації службових функцій якими залежить підтримання необхідного рівня морально-психологічного стану особового складу, формування здорового соціально-психологічного клімату у військових колективах, успішне виконання військовослужбовцями навчально-бойових завдань. Потреба сформованості високого рівня психолого-педагогічної майстерності, емоційно-вольової стійкості, спрямованості на неухильне виконання вимог законодавства, умінь регулювати діяльність особового складу в умовах підвищеної стресогенності та психофізіологічної некомфортності реалізації бойових завдань зумовлює необхідність якісного професійного становлення цих військових фахівців.

Вивчення проблематики підготовки фахівців МПЗ для військових формувань України показало, що на теперішній час існує цілий ряд проблем, наявність яких ускладнює процес їх професійного становлення та у загальному плані знижує ефективність реалізації ними визначеної соціальної ролі. У першу чергу – це проблеми, пов'язані з невизначеністю майбутнього структур МПЗ та відсутністю чіткої

концепції подальшої реалізації у силових структурах нашої країни цього виду всебічного забезпечення діяльності військ. Хронічна невизначеність та організаційні трансформації структур МПЗ, які перманентно відбуваються з 1991 року, викликають у майбутніх фахівців МПЗ відчуття невпевненості у кар'єрних перспективах і правильності вибору фаху.

Нормативно-правова база діяльності структур МПЗ у Збройних силах України та інших військових формуваннях представлена на теперішній час різноманітними, недостатньо між собою погодженими та чітко визначеними концепціями різних років розроблення, що потребують суттєвого оновлення з урахуванням тенденцій взаємодії України з НАТО. Очевидним є лише те, що у сучасний перехідний період процес професіоналізації фахівців МПЗ має бути спрямований на забезпечення адаптивності їх професійних характеристик до виконання тих завдань, які неодмінно будуть реалізовуватись у майбутньому, наприклад: зв'язки з громадськістю, цивільно-військове співробітництво, психологічна робота, соціально-правова робота тощо.

Отже для визначення подальшої стратегії професіоналізації даних фахівців необхідне цілісне бачення оновленої системи МПЗ чи тієї системи, яка прийде їй на зміну, в контексті забезпечення національної безпеки України та урахування позитивного досвіду передових країн світу. При цьому варто зазначити, що в арміях країн Північноатлантичного блоку людський фактор, як і у наших концепціях МПЗ, розглядається основним чинником досягнення перемоги в сучасному бою. Незважаючи на деякі

розбіжності організаційного характеру, в цих арміях створена чітка та ефективна система морально-психологічного впливу. Важливо вказати і те, що в арміях країн Альянсу немає єдиного уніфікованого підходу щодо побудови та структури органів, які реалізують функції, подібні нашим органам МПЗ. Вони мають суттєві національні відмінності.

Разом з тим, сучасні тенденції функціонування нашого суспільства свідчать, що роль морально-психологічного забезпечення не знижується, а значно зростає та потребує, перш за все, збереження набутого досвіду і подальшого вдосконалення підготовки кадрів, які його реалізують. Так, підвищення ролі морально-психологічного забезпечення в сучасних умовах пов'язане з рядом важливих чинників військово-політичного та соціально-економічного характеру, а саме:

- потужним інформаційно-психологічним впливом на свідомість громадянського суспільства як з боку Російської Федерації, так і сепаратистських сил у середині держави. Йдеться про відкрити інформаційну боротьбу, в умовах якої суттєво зростає значення протидії деструктивним проявам антидержавного характеру та породженню “регульованого хаосу”;

- збереженням змішаної форми комплектування Збройних Сил України з притаманними їй особливостями морально-психологічного впливу на різні категорії військовослужбовців, у першу чергу – на військовослужбовців строкової служби з урахуванням багатьох складових цієї проблеми. Мається на увазі: несформованість у більшості призовників належної мотивації до служби; бажання багатьох з них уникнути за різними причинами виконання свого громадянського обов'язку; низький рівень освіти, правосвідомості та загального рівня культури призованих осіб, що визначає необхідність посилення заходів морально-психологічного впливу;

- недостатнім рівнем сформованості у командирів підрозділів належних психолого-педагогічних знань, навичок та вмінь роботи з особовим складом, що обумовлює потребу у наявності їх заступників з морально-психологічного забезпечення;

- недостатньою підготовленістю молодшого командного складу, сержантів для реалізації лідерської ролі у здійсненні належного морально-психологічного впливу на особовий склад та ін.

Все зазначене свідчить, що обґрунтування та реалізація оновленої моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України в умовах переходу на стандарти НАТО є актуальним науково-практичним завданням. Його вирішення може стати підґрунтям для впровадження інновацій у сфері морально-психологічного впливу на особовий склад, як передумови досягнення високого рівня ефективності службової діяльності, а також поси-

лення у збройних формуваннях і державі у цілому авторитету цих органів.

Таким чином, актуальність проблеми оновлення ролі та змісту діяльності органів морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України й інших військових формувань в умовах переходу на стандарти НАТО, необхідність визначення шляхів реалізації перспективної моделі фахівця органів морально-психологічного впливу у процесі його професіоналізації зумовили спрямованість нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Протягом останніх років проведено низку наукових досліджень, присвячених проблематиці професійного становлення конкретних категорій військових фахівців (О.Ф. Євсюков, О.В. Коба, М.О. Мацишин, В.І. Пасічник, А.М. Желого та ін.) [1–4]. У працях зазначених авторів професійне становлення досліджуваних фахівців розглядалось на етапах навчання, адаптації до самостійної діяльності та її реалізації. Вказані дослідники на основі теоретичного аналізу й узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми професійного становлення військових фахівців різних силових структур визначили, що у більшості досліджень воно розглядається як один із основних чинників розвитку особистості військово-службовця, що характеризується процесом зміни певних якостей суб'єкта діяльності. При цьому основу професіоналізації складають формування і розвиток професійно важливих якостей військовослужбовця, які дозволяють успішно вирішувати складні фахові завдання. У працях названих авторів зазначається, що професійне становлення військового фахівця – це інтегративне поняття, яке відображає продуктивний, обумовлений військовою специфікою процес професійного розвитку особистості, який спонукає до професійної діяльності. Це процес засвоєння особливостей службової діяльності, формування і розвиток сукупності цінностей, важливих професійно-психологічних властивостей, практичних умінь і якостей, необхідних для ефективної діяльності. У перебігу цього процесу відбувається інтеграція психічних явищ, формуються вміння практичного виконання посадових обов'язків, зростає здатність до саморегуляції, прояву ініціативи та самостійності, посилюються впевненість у собі і задоволеність від діяльності, підвищується ефективність роботи з підлеглими, завойовуються визнання й авторитет у колективі.

У працях В.С. Афанасенка, В.І. Осьодло, І.І. Приходька, Л. Ф. Шестопаолової та інших дослідників знаходиться відображення положення про те, що основне завдання всіх етапів професійного становлення офіцера – формування професіонала, здатного вирішувати складні професійні завдання, такого, що має навички виховання та навчання підлеглих [5–8].

При цьому формування стійкої військово-професійної спрямованості є найважливішою внутрішньою передумовою вдосконалення особистісних якостей військового фахівця, а якість процесу професіоналізації істотно залежить від його психологічної готовності до професійної діяльності, що забезпечує результативне виконання функціональних обов'язків.

У наукових дослідженнях особливостей професійної діяльності фахівців окремих спеціальностей, що проведені В.І. Пасічником, С.Т. Полтораком [9–10], визначено психологічні механізми вдосконалення процесу професіоналізації зазначених фахівців, компоненти формування їх професійної компетентності, а також психологічні аспекти забезпечення успішності адаптації та самостійного виконання професійних функцій в особливих та екстремальних умовах.

Н.І. Расколюшко, М.І. Товма, А.С. Троц у своїх дисертаційних роботах досліджували закономірності та соціально-психологічні чинники професійного становлення курсантів ВВНЗ у військово-навчальній діяльності [11–13]. Результати їх досліджень повністю відповідають положенням сучасних концепцій психології праці про те, що професійне становлення як системне утворення починає формуватися на ранніх стадіях професіоналізації й розвивається протягом усього свідомого життя людини [14–16]. На основі цих положень Н.І. Расколюшко визначає, що професійне становлення військового фахівця являє собою продуктивний процес розвитку та саморозвитку особистості військовослужбовця, засвоєння і проектування професійно орієнтованих видів військової діяльності, визначення і реалізації себе у професії та самоактуалізації свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму [11].

З проведеного аналізу зазначених та інших наукових джерел стає очевидним наступне.

1. Нині існує значна кількість наукових праць, у яких досліджується широкий спектр соціально-психологічних аспектів проблеми професіоналізації військових фахівців. При цьому має місце різноманіття підходів до визначення шляхів забезпечення оптимальності моделі фахівця у процесі його професійного становлення.

2. Професійне становлення офіцера являє собою процес спрямованого руху до фахової досконалості, методичної і педагогічної майстерності. Воно пов'язане з такими властивостями особистості, як професійна спрямованість і професійна придатність, а також з формуванням об'єктивного уявлення щодо психологічної структури професійної діяльності.

3. Процес становлення військового фахівця може бути розглянутий як цілеспрямоване формування і подальший розвиток у нього професійно важливих якостей, знань, умінь і навичок. Успіхові становлення

сприяє вміння зберігати стресостійкість в екстремальних ситуаціях, а також професійна мотивація до служби і психологічна підготовленість до неї.

4. Зміст професіоналізації майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення має розглядатися на основі наявних результатів сучасних досліджень проблеми професійного становлення військових фахівців з урахуванням специфіки виконуваної професійної діяльності, умов професіоналізації та соціально-психологічної характеристики військово-професійного середовища.

5. На цей час бракує теоретичних обґрунтувань та практичних рекомендацій щодо здійснення процесу професіоналізації фахівців морально-психологічного забезпечення, а шляхи реалізації сучасної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України в умовах переходу на стандарти НАТО дотепер не були предметом системного наукового дослідження.

Мета статті – обґрунтування шляхів реалізації сучасної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України в умовах переходу на стандарти НАТО.

Виклад основного матеріалу

Реалізація мети статті обумовила необхідність використання ряду теоретичних та емпіричних методів дослідження для встановлення основних соціально-психологічних чинників, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення ЗСУ. Саме через конкретизацію зазначених чинників і їх аналіз можливе обґрунтування шляхів реалізації сучасної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.

Спираючись на результати проведеного нами теоретичного дослідження, маємо підстави розуміти “соціально-психологічні чинники, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення” як визначальні умови, а також причини і рушійні сили, що обумовлюють досягнення ними відповідного рівня професійної компетентності. При цьому ми повністю погоджуємося з тезою Ю.П. Поварьонкова про те, що дати адекватну характеристику професійного становлення особистості – це означає описати його як системний, безперервний процес, який детермінується комплексом зовнішніх та внутрішніх чинників і реалізується на основі різних психологічних механізмів [17].

Вивчення психологічних джерел за нашою проблематикою дозволило встановити наявність різноманітних поглядів дослідників щодо досліджуваних соціально-психологічних чинників, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутніх фахівців морально-психологічного

забезпечення. Ми дійшли висновку про доцільність використання підходу, запропонованого у [4], для диференціації їх за рівнями: чинники макрорівня, мікрорівня та мецо-рівня.

Чинники макрорівня визначають змістовно-діяльнісну складову професійної компетентності фахівця МПЗ. Досягнення ним професійної компетентності конкретизується вимогами з боку держави, Міністерства оборони України, які визначають соціальне замовлення на підготовку заступників командирів підрозділів з МПЗ та інших посадових осіб органів МПЗ військових частин. Змістовно-діяльнісна складова професійної компетентності фахівця органів МПЗ визначається за допомогою змістовно-функціонального аналізу його професійної діяльності – аналізу її зовнішнього об'єктивного змісту. Цю складову можна представити у вигляді кваліфікаційної характеристики фахівця, де конкретизовані його службові функції, типові завдання й уміння для їх реалізації, виходячи з того, що виконувана ним професійна діяльність є надзвичайно складною, багатоаспектною, різноплановою, комплексною, з підвищеним рівнем відповідальності і напруженості, що здійснюється у особливих умовах. Професійні вимоги до цих фахівців визначають необхідність їх професійної реалізації як організатора виховної та психологічної роботи з особовим складом, експерта у питаннях підтримання належного рівня морально-психологічного стану особового складу і здорового соціально-психологічного клімату у військових колективах, компетентного суб'єкта навчально-бойової підготовки військовослужбовців, а також посадової особи, яка здатна реалізовувати складні завдання забезпечення бойової та мобілізаційної готовності підрозділу і якісного управління повсякденною діяльністю підлеглих.

Чинники мікрорівня визначають особистісну складову професійної компетентності досліджуваного фахівця. Вони виявляються за допомогою функціонально-психологічного аналізу його діяльності – аналізу її внутрішнього змісту. Ці чинники є особистісними змінними психологічної природи, які визначають ефективність реалізації службових функцій фахівцем, у зв'язку з чим їх часто узагальнено називають професійно важливими якостями особистості.

Як чинники мецо-рівня ми розглядатимемо умови професіоналізації та характеристики професійного середовища, від яких залежить ступінь оптимальності процесу набуття змістовно-діяльнісної та особистісної складових професійної компетентності фахівцем морально-психологічного забезпечення.

Для встановлення соціально-психологічних чинників макро- та мікрорівня, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутніх фахівців, нами було проведено професіографічне дослідження службової діяльності фахівця МПЗ

ЗСУ із залученням у якості досліджуваних 84 офіцерів з різним досвідом і строком служби на посадах органів МПЗ.

На теперішній час професіографія є основним методом вивчення професійної діяльності. Відповідно до визначення В.О. Бодрова, професіографія – це загальний метод аналізу й опису трудової діяльності та умов праці, який використовується в усіх галузях науки [18]. Зазначений науковець підкреслює, що психологічна професіографія є комплексом методів і засобів, за допомогою яких отримується й обробляється вагома, з погляду психології, інформація про професію.

Проведене нами професіографічне дослідження надало можливість розробити професіограму і психограму фахівця морально-психологічного забезпечення для родів військ та спеціальних військ Повітряних Сил Збройних Сил України (ПС ЗСУ). При цьому змістовно-функціональний аналіз професійної діяльності фахівців МПЗ, а також умов її реалізації дозволив встановити, що за своїми ознаками така діяльність у загальному плані характеризується наявністю великої кількості функцій, які складають її структуру, здійснюється в особливих умовах, є професійною активністю з високим ступенем відповідальності, жорсткістю вимог до неї, значною кількістю внутрішньоорганізаційних та зовнішніх чинників, що потребують урахування і зумовлюють максимально широкий спектр вимог до психіки суб'єкта, його особистості.

Ефективність професійної діяльності фахівця МПЗ залежить, у першу чергу, від повноти й об'єктивності усвідомлення ним змісту цієї професійної активності, а також сформованості компетентностей фахівця щодо виконання всіх функцій, які вона містить у собі. Оскільки ефективність діяльності є найважливішим показником професіоналізму фахівця, то одними з основних чинників макрорівня, які визначають змістовно-діяльнісну складову професійної компетентності фахівця МПЗ, обґрунтовано можна вважати повне й об'єктивне усвідомлення ним змісту професійної діяльності, а також наявність сформованих необхідних знань, умінь та навичок для реалізації всіх функцій, які вона включає. Ці вимоги разом з переліком необхідних професійних умінь визначають стратегію і тактику процесу професіоналізації досліджуваного фахівця на всіх його етапах.

Поряд із цим, колективний характер навчально-бойової діяльності висуває значні вимоги щодо спілкування і взаємодії фахівця МПЗ з іншими людьми. Включення офіцера до широкої і складної системи службових, моральних та інших відносин потребує вмінь співпрацювати з підлеглими, виконувати накази старших начальників, відповідати не тільки за результати своїх дій, але й інших, виявляти ініціативу тощо. Лише у взаєминах з людьми виникають і роз-

виваються такі соціально-психологічні феномени, як статус, авторитет, товариськість, комунікабельність, соціальна зрілість, відповідальність та ін. [15–16]. Відповідно оптимізація взаємодії потребує усвідомлення фахівцем сутності та важливості механізмів її забезпечення, а також того факту, що ця взаємодія реалізується через спілкування, формальні та неформальні взаємовідносини. У свою чергу, оптимізація управлінської взаємодії впливає на соціально-психологічний клімат у колективі та результативність колективної діяльності. При цьому застосовується широкий арсенал комунікативних процесів для реалізації різноманітних стратегій взаємодії: зараження, наслідування, інформування, навіювання, переконання, а також висування вимог, наказ, примус.

Наведений матеріал дозволяє зробити висновок, що якість реалізації професійної діяльності фахівця МПЗ визначається феноменологічними характеристиками його особистості, ступенем вміння щодо регуляції колективної діяльності і впливу на соціально-психологічні процеси у колективі та процеси професіоналізації його членів, а також оптимальністю реалізації стратегій управлінської взаємодії. Відповідно професіоналізм діяльності фахівця МПЗ, як результат його професійного становлення, може бути досягнутий за умови, що він буде компетентним у питаннях свого професійного вдосконалення, налагодження оптимальної управлінської взаємодії, ефективного впливу на професійний розвиток військовослужбовців свого підрозділу та якість виконання ними службових завдань.

Отже зрозумілим є той факт, що наявність чіткої й обґрунтованої системи професійних вимог до досліджуваного фахівця, а також її усвідомленість ним самим та суб'єктом його професіоналізації є ще одним із чинників макрорівня, який визначає змістовно-діяльнісну складову професійної компетентності фахівця МПЗ. Практика військ підтверджує, що така цілісна система вимог має бути в основі професійно-психологічного відбору, професійної підготовки та професійного самовдосконалювання цього фахівця.

Таким чином, викладений вище матеріал дозволяє основними соціально-психологічними чинниками макрорівня, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутнього фахівця морально-психологічного забезпечення, вважати:

- повне й об'єктивне усвідомлення ним змісту своєї професійної діяльності;
- наявність у нього сформованих на достатньому рівні необхідних знань, умінь та навичок для реалізації всіх професійних функцій відповідно до його службових завдань;
- визначеність чіткої й обґрунтованої системи професійних вимог до досліджуваного фахівця, а також усвідомленість ним цієї системи.

Використання функціонально-психологічного аналізу діяльності фахівця МПЗ дозволило перейти від об'єктивного змісту функцій до психологічних механізмів їх реалізації, а також виявити комплекс особистісних змінних психологічної природи, які визначають ефективність його професійної діяльності, тобто є професійно важливими якостями. Їх склад встановлювався при почерговому розгляді наступних компонентів психологічної структури особистості: перцептивних, мнемічних, мисленнєвих, регулятивних, комунікативних, мотиваційних, емоційних, вольових процесів та таких інтегральних феноменів, як інтелект та управлінські здібності, а також особистісно-ділових характеристик та психофізіологічних властивостей.

У результаті використання цього способу аналізу діяльності фахівця МПЗ нами було визначено 45 професійно важливих якостей фахівця МПЗ і серед них, за допомогою методу експертних оцінок, встановлено 5 найбільш значущих. До останніх віднесені: практичний інтелект, його рівень та характеристики; комунікативні та організаторські здібності; професійна мотивація та військово-професійна спрямованість; нервово-психічна стійкість та адаптивність; характеристики здатності фахівця до налагодження оптимальної управлінської взаємодії.

По своїй суті зазначені психологічні феномени є чинниками, які визначають особистісну складову професійної компетентності досліджуваного фахівця, тобто саме вони є соціально-психологічними чинниками мікрорівня, які обумовлюють успішність процесу професійного становлення майбутнього фахівця морально-психологічного забезпечення відповідно до психологічних особливостей його професійної діяльності, а саме:

- високої складності та комплексності процесуально-психологічного змісту її здійснення;
- реалізації службових функцій в умовах значного нервово-психічного напруження, дефіциту часу, частого виникнення нештатних ситуацій, значного спектра загальноуправлінських та специфічних стрес-факторів, що висувають значні вимоги до особистості фахівця, його професійної підготовленості, фізичного і психічного здоров'я, функціональної надійності, розвитку особистісних якостей та здібностей;
- необхідності випереджаючої оцінки прийнятих рішень та їх наслідків у зв'язку з високим рівнем відповідальності фахівця МПЗ;
- особливої значущості сформованості психолого-педагогічної компетентності та морально-ділових якостей, умінь мобілізуватись на швидке і чітке сприйняття та конкретизацію завдання, подолання негативних емоцій та забезпечення максимальної працездатності, уміння раціонально поєднувати формальні та неформальні методи регулювання

дій підлеглих, мотивувати їх власним прикладом, оптимально налаштовувати комунікативну функцію міжособистісної взаємодії, оптимально делегувати повноваження підлеглим;

- залежності успішності реалізації службових функцій від знання групових та індивідуально-психологічних характеристик підлеглих, здатності оцінити рівень розвитку групи та спрогнозувати ступінь реалізації нею мети прийнятого рішення, умінь діагностувати дезадаптивні стани підлеглих та надавати їм психологічну підтримку;

- важливості сформованої професійної спостережливості, самоконтролю, здатності оперативно реагувати на зміни в оточуючому середовищі та здійснювати психологічний вплив, витримувати фізичні та психічні перевантаження, боротися з перевтомою та стресом, уміння управляти виникаючими конфліктними ситуаціями;

- необхідності урахування характеристик, які обмежують придатність досліджуваного фахівця до виконання професійних обов'язків. Як показують результати проведеного нами опитування досліджуваних фахівців МПЗ та практика виконання завдань за призначенням підрозділами військових частин ПС ЗСУ такими характеристиками є: недостатня особиста дисциплінованість та відповідальність, низькі моральні якості, підвищена тривожність та емоційність, швидка стомлюваність, домінування установок на застосування вербальної агресії, надмірна довірливість та сугестивність, імпульсивність та самовпевненість, непередбачливість, невірні оцінки та неопослідовність дій і вчинків, нездатність до об'єктивного оцінювання своєї професійної діяльності.

Поряд із зазначеним, як свідчить практика військ, успішність професійного становлення фахівців морально-психологічного забезпечення залежить не лише від рівня професійно-психологічної придатності особистості до оволодіння та подальшого якісного виконання цієї специфічної діяльності, а й від того, наскільки оптимальними є умови їх професіоналізації, що у значній мірі визначає реалізацію потенційних можливостей людини, її мотивацію навчатись й професійно зростати.

Для встановлення існуючих проблем сучасного процесу професіоналізації майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення ПС ЗСУ та шляхів їх вирішення нами були проаналізовані: система професійно-психологічного відбору, професійної підготовки у ВВНЗ та розподілу осіб, яких направляють для проходження служби у підрозділи ПС ЗСУ на первинні посади органів МПЗ; керівні документи, які конкретизують загальні вимоги щодо реалізації професійних завдань фахівцями МПЗ ПС ЗСУ; документи, які деталізують зміст та порядок підготовки майбутніх фахівців МПЗ у ВВНЗ; умови професіоналізації досліджуваних фахівців у ХНУПС

імені Івана Кожедуба та ступінь матеріально-технічної, методичної, кадрової, інформаційної забезпеченості цього процесу; відгуки на випускників щодо рівня сформованості їх професійної компетентності та існуючих проблем виконання професійних завдань на первинних посадах; погляди науково-педагогічних працівників та курсантів щодо шляхів усунення основних протиріч, які мають місце на сьогоднішній день у системі підготовки фахівців МПЗ в умовах реформування цього виду всебічного забезпечення діяльності військ та у практиці навчально-виховного процесу; результати проведеного оцінювання професійної спрямованості і деяких сторін професійної компетентності випускників 2018 та 2019 років за спеціалізацією "Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

При цьому як носіїв важливої дослідницької інформації ми задіяли 96 осіб: науково-педагогічних та наукових працівників; посадових осіб структур МПЗ університету та військових частин, у яких майбутні фахівці МПЗ проходили військові практики та стажування; фахівців різних служб забезпечення навчального процесу університету; курсантів 2, 3 та випускного курсів.

Проведена дослідницька робота дозволила встановити таке:

- невизначеність майбутнього структур МПЗ та відсутність чіткої концепції подальшої реалізації у силових структурах країни цього виду всебічного забезпечення діяльності військ, постійні організаційні трансформації структур МПЗ і не сформованість цілісного бачення оновленої системи морально-психологічного забезпечення на фоні низького рівня престижу військової служби у ЗСУ кардинально ускладнюють процеси якісного здійснення професійної орієнтації, професійного відбору та професійної підготовки фахівців для органів морально-психологічного забезпечення ПС ЗСУ, викликають у майбутніх фахівців, які здобувають освіту у ВВНЗ, відчуття невпевненості у правильності вибору фаху і кар'єрних перспективах;

- низька престижність та недосить позитивний імідж професійної діяльності зазначеного військового фахівця, недостатньо якісний професійний психологічний відбір кандидатів на навчання за даним фахом, неповне уявлення у випускників ВВНЗ про зміст майбутньої діяльності та нечіткі професійні інтереси на фоні не досить вираженої мотивації є значущими чинниками, які погіршують процес їх професійного становлення на етапі самостійної професійної діяльності, а за певних умов можуть стати пусковими механізмами розвитку професійних деформацій;

- рівень теоретичної, методичної та практичної

підготовки майбутніх фахівців МПЗ потребує вдосконалення з метою оптимізації процесу їх професійного становлення;

- найбільш типовими недоліками, які обмежують успішність професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ і пов'язані з особистісною складовою їх професійної компетентності, є: недостатньо розвинений творчий підхід до розв'язання службових проблем; неналежний прояв наполегливості у встановленні ефективної управлінської взаємодії, слабе володіння прийомами психолого-педагогічного впливу на підлеглих; недостатньо чіткі уявлення про засоби профілактики стресу, втоми, а також психологічного захисту особистості; недосконалі навички організації та проведення навчально-бойової підготовки особового складу; недостатні вміння формувати колектив, впливати на соціально-психологічний клімат підрозділу, раціонально використовувати владу;

- серед виявлених недоліків, які стосуються умов професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ у ВВНЗ, більша частина пов'язані зі змістом й організацією їх професійного навчання, системою мотивації до професійного зростання, недоліками матеріально-технічного, методичного, організаційного, кадрового, інформаційного та психологічного забезпечення цього процесу.

Зазначене дозволило конкретизувати основні соціально-психологічні чинники, які визначають успішність процесу професійного становлення майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення ЗСУ на мецо-рівні. Ними є такі:

- оптимальність характеристик соціально-психологічного середовища, в якому реалізується професійне становлення майбутніх фахівців МПЗ, досконалість системи мотивації до їх професійного зростання, належне організаційне, кадрове, матеріально-технічне та інформаційно-методичне забезпечення цього процесу;

- урахування суб'єктами професіоналізації при здійсненні навчально-виховного процесу у ВВНЗ соціально-психологічних чинників, які визначають змістовно-діяльнісну й особистісну складові професійної компетентності досліджуваного фахівця;

- якісне психологічне забезпечення процесу професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ на етапі навчання у ВВНЗ (вдосконалена система професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання; здійснення повноцінного психологічного супроводу процесу професіоналізації; використання психологічного моніторингу успішності професійного становлення).

Виявлені у ході проведеного дослідження соціально-психологічні чинники, які визначають успішність процесу професійного становлення фахівців морально-психологічного забезпечення ЗСУ, дозволили конкретизувати шляхи реалізації перспективної моделі фахівця морально-психологічного забез-

печення Збройних Сил України в умовах переходу на стандарти НАТО. Такими шляхами є:

- чітка конкретизація майбутнього структур МПЗ та механізмів подальшої реалізації у силових структурах країни цього виду всебічного забезпечення діяльності військ і відповідно до них – визначення обґрунтованої системи професійних вимог до досліджуваного фахівця, а також забезпечення усвідомлення ним цієї системи, соціально-психологічних феноменів, які визначають змістовно-діяльнісну й особистісну складові його професійної компетентності, змісту своєї професійної діяльності, особливої ролі та соціальної значимості професії;

- забезпечення якісного формування у фахівця необхідних знань, умінь та навичок для реалізації всіх професійних функцій відповідно до його службових завдань, що можливо при: приведенні у повну відповідність з положеннями “Освітньо-професійної програми” та “Професійного стандарту” змісту усіх навчальних дисциплін; суттєвого покращення матеріально-технічної, методичної, кадрової, інформаційної забезпеченості процесу професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ, а також посилення його практичної спрямованості; удосконаленні системи професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання за фахом МПЗ; налагодженні ефективної системи мотивації курсантів щодо професійної успішності, що включає реалізацію відповідних заходів на рівні держави, Збройних Сил, ВВНЗ, випусканої кафедри та військового підрозділу; впровадженні системи організаційної, дидактичної та психологічної підтримки майбутнього фахівця при виникненні ускладнень з освоєнням змісту навчальних дисциплін, яка має бути цілісно реалізована у ВВНЗ; підвищенні якості проведення військових практик та стажувань у військових частинах ЗСУ; вдосконаленні якості позааудиторної роботи з особовим складом, спрямованої на розширення професійного кругозору майбутніх фахівців МПЗ і залучення їх до проведення заходів морально-психологічного забезпечення тощо;

- посилення уваги до формування особистісної складової професійної компетентності фахівця у процесі його професіоналізації, що має реалізовуватись на основі визначених у ході професіографічного дослідження професійно важливих якостей та за умови вдосконалення змісту психолого-педагогічної роботи із зазначеною категорією військовослужбовців. Для цього необхідне усвідомлення суб'єктами професіоналізації, що для забезпечення високої ефективності професійної діяльності досліджуваного фахівця потрібні: поєднання високих показників здатності до навчання, загальної професійної обізнаності з надійністю реалізації когнітивної функції у стресових умовах; спрямованість на цілі і завдання професії, на розвиток і самовдосконалення в особи-

стісний і професійний сферах та на розвиток умінь побудови міжособистісних стосунків; розвиненість комунікативних здібностей, здатність поєднувати нормативність у стосунках, толерантність до недоліків інших з впевненістю при реалізації владних повноважень; поєднання достатньої чутливості до зовнішньої стимуляції для вироблення адекватного способу реагування зі стійкістю до тривало діючих стресових впливів, а також поєднання здатності додержання напрацьованого алгоритму дій, який довів свою ефективність, зі здатністю діяти гнучко у непередбачуваних ситуаціях.

Визначені у ході нашого дослідження найбільш професійно важливі якості фахівця МПЗ, а саме: практичний інтелект, його рівень та характеристики; комунікативні й організаторські здібності; професійна мотивація та військово-професійна спрямованість; нервово-психічна стійкість та адаптивність; характеристики здатності до оптимальної управлінської взаємодії, мають бути використані для оптимізації професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання за цим фахом і проведення психологічного моніторингу успішності професійного становлення майбутніх фахівців МПЗ;

– оптимізація характеристик соціально-психологічного середовища, в якому реалізується професійне становлення майбутніх фахівців, для більш повного сприяння успішності професіоналізації особистості. Значна кількість наукових досліджень та практика військ свідчать, що такими найбільш значимими характеристиками слід назвати: сприятливу організаційну культуру ВВНЗ; здоровий соціально-психологічний клімат у курсантському колективі; пануючий оптимістичний колективний настрій, позитивно спрямовані суспільну думку і традиції, згуртованість підрозділу; взаємну довіру та повагу між командирами та підлеглими й ін. Їх вивчення, аналіз, вироблення заходів щодо оптимізації є завданням усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Дуже важливим тут є прояв уваги до майбутнього фахівця та демонстрація прикладу налагодження ефективної управлінської взаємодії, здійснення обґрунтованих та доцільних психолого-педагогічних впливів, проведення дієвої індивідуальної роботи та групових корекційних заходів для формування важливих світоглядних позицій, професійних цінностей, передачі позитивного досвіду роботи з особовим складом;

– забезпечення відповідності інформаційно-методичного забезпечення процесу професіоналізації майбутніх фахівців актуальним запитам здобувача вищої освіти за фахом МПЗ. Має бути створене інформаційне поле професійного зростання і методичної підтримки становлення фахівця, яке являє собою технічно та технологічно реалізовану систему оперативного отримання професійно значимої інформації: положень керівних документів, довідкових

даних про технічні засоби роботи з особовим складом і психодіагностичні засоби, електронних навчальних посібників, методичних матеріалів для самостійної підготовки, методичних порадиноків з освоєння методів психічної саморегуляції, розроблених програм професійного вдосконалення та розвитку професійно важливих якостей тощо;

– використання потенціалу науково обґрунтованої програми психологічного супроводу процесу професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ ЗСУ і оптимальної методики здійснення психологічного моніторингу якості їх професійного становлення. Ґрунтуючись на проведених нами дослідженнях проблематики професійного становлення фахівця МПЗ, ми визначили психологічний супровід його професіоналізації як комплекс психологічних заходів, спрямованих на вивчення, оцінювання і розвиток компонентів професійної компетентності, удосконалення навчально-бойової діяльності, надання психологічної допомоги у разі виникнення психологічних проблем професійного зростання, а також на оптимізацію умов професіоналізації.

Висновки

1. Для обґрунтування шляхів реалізації сучасної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України були проведені теоретичні та емпіричні дослідження щодо встановлення основних соціально-психологічних чинників, які визначають успішність процесу професійного становлення зазначеного фахівця. Саме ці соціально-психологічні чинники, як визначальні умови, а також причини і рушійні сили, що обумовлюють досягнення ним відповідного рівня професійної компетентності, стали основою для конкретизації шляхів реалізації сучасної моделі фахівця МПЗ.

2. Проведені нами професіографічне дослідження діяльності фахівця морально-психологічного забезпечення родів військ та спеціальних військ Повітряних Сил Збройних Сил України, її змістовно-функціональний і функціонально-психологічний аналіз, а також аналіз умов її реалізації та сучасної практики професіоналізації майбутніх фахівців МПЗ дозволили обґрунтувати масив соціально-психологічних чинників, які визначають успішність процесу професійного становлення зазначеного фахівця на макро-, мікро- та мецо-рівнях.

3. У ході дослідження вперше у систематизованому вигляді встановлені шляхи реалізації сучасної моделі фахівця морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України, що є підґрунтям для впровадження інновацій у сфері морально-психологічного впливу на особовий склад, підвищення його ефективності, а також посилення у збройних формуваннях і державі у цілому авторитету цих органів.

Напрямок подальшого дослідження є розроблення програми психологічного супроводу процесу професіоналізації майбутніх фахівців морально-психологічного забезпечення ЗСУ та методики здійснення психологічного моніторингу його успішності.

Список літератури

1. Євсюков О.Ф. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Євсюков Олександр Федорович. – Х., 2009. – 172 с.
2. Коба О.В. Професійна компетентність офіцера внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України як предмет педагогічного дослідження / О.В. Коба // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – № 54. – С. 56-60.
3. Мацишин М.О. Педагогічна технологія професійного становлення майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. пед. наук. спец.: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / М.О. Мацишин. – Хмельницький, 2007. – 20 с.
4. Пасічник В.І. Соціально-психологічні детермінанти професійного становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних: монографія / В.І. Пасічник, А.М. Желого. – Х.: Національна академія НГУ, 2015. – 202 с.
5. Афанасенко В.С. Особистісні фактори ефективності управлінської діяльності військового керівника: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.01 / Афанасенко Валерій Сергійович. – Х., 2000. – 188 с.
6. Афанасенко В.С. Особистий профіль офіцера-керівника / В. С. Афанасенко, Л. Ф. Шестопалова // Наукові записки Харківського військового університету. – Х., 2001. – Вип. XII. – С. 203-206. – (Серія “Соціальна філософія, педагогіка, психологія”).
7. Приходько І.І. Професійний психологічний відбір майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України: монографія / І.І. Приходько. – Х.: Акад. ВВ МВС України, 2008. – 190 с.
8. Осьодло В.І. Психологія професійного становлення офіцера: монографія / В.І. Осьодло. – К.: Золоті ворота, 2012. – 463 с.
9. Пасічник В.І. Психологічні особливості ефективної управлінської діяльності керівників груп авіаційних фахівців (на прикладі підрозділів інженерно-авіаційного забезпечення): дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Пасічник Володимир Іванович. – Х., 2004. – 216 с.
10. Полторак С.Т. Психолого-педагогічні аспекти оцінювання успішності професійного становлення командира підрозділу внутрішніх військ / С.Т. Полторак, В.І. Пасічник // Честь і закон. – 2012. – Вип. 1(40). – С. 46-50.
11. Расколов Н. И. Закономерности профессионального становления курсантов в военно-учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.03 “Психология труда, инженерная психология, эргономика (по психологическим наукам)” / Н. И. Расколов. – Ярославль, 2009. – 20 с.
12. Товма М.І. Психологічні умови формування професійних якостей майбутніх командирів спеціальних підрозділів у процесі професіоналізації (на прикладі підрозділів з охорони дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав): дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09 / Товма Микола Іванович. – Х., 2010. – 193 с.
13. Троц А. С. Динаміка самовдосконалення майбутнього офіцера у вищому військовому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / А. С. Троц. – Одеса, 2003. – 23 с.
14. Кокун О.М. Психологія професійного становлення: монографія / О.М. Кокун – Київ: ДП “Інформ. – аналіт. агентство”, 2012. – 200 с.
15. Максименко С.Д. Структура та особистісні детермінанти професійної самореалізації суб’єкта / С. Д. Максименко, В.І. Осьодло // Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Кам’янець-Подільського Національного університету ім. І. Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / [за ред.: С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої]. – 2010. – Вип. 8. – С. 3-19.
16. Лапшина В.П. Професіоналізація: сутність та структура поняття / В.П. Лапшина // Український соціум. – 2005. – № 2-3(7-8). – С. 54-58.
17. Поваренков, Ю.П. Профессиональное становление личности: дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Поваренков Юрий Павлович. – Ярославль, 1999. – 365 с.
18. Бодров В.А. Психология профессиональной деятельности. Теоретические и прикладные проблемы / В.А. Бодров. – М.: Ин-т психологии РАН, 2006. – 623 с.

References

1. Jevsjukov, O.F. (2009), “*Pedagoghichni umovy formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnikh oficeriv u navchalnomu procesi vyshhogho vijskovogho navchalnogho zakladu: dysertacija*” [Pedagogical conditions of formation of professional competence of future officers in the educational process of a higher military educational institution: dissertation], Kharkiv, 172 p.
2. Koba, O.V. (2010), “*Profesijna kompetentnistj oficera vnutrishnikh vijsk Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy jak predmet pedagoghichnogho doslidzhennja*” [Professional competence of the internal affairs officer of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a subject of pedagogical research], *Zbirnyk naukovykh pracj Nacionalnoji akademiji Derzhavnoi prykor-donnoji sluzhby Ukrainy im. B. Khmeljnyckogho*, No. 54, Khmeljnyckyj, pp. 56-60.

3. Masyshyn, M.O. (2007), "*Pedagoghichna tekhnologhija profesijnogho stanovlennja majbutnikh oficeriv Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy: avtoreferat dysertaciji*" [*Pedagogical technology of professional formation of future officers of the State Border Guard Service of Ukraine: abstract of dissertation*], Khmel'nyckyj, 20 p.
4. Pasichnyk, V.I. and Zhelagho, A.M. (2015), "*Socialjno-psykhologhichni determinanty profesijnogho stanovlennja komandrya pidrozdilu z konvojuvannja, ekstradyciji ta okhorony pidsudnykh: monohrafija*" [*Socio-psychological Determinants of the Professional Formation of the Commander of the Convoy, Extradition, and Defendants Division: monograph*], Nacional'na akademija NGhU, Kharkiv, 202 p.
5. Afanasenko, V.S. (2000), "*Osobystisny faktory efektyvnosti upravlins'koho dijalnosti vijs'kovogho kerivnyka: dysertacija*" [*Personal factors of effectiveness of the military leader's management activity: dissertation*], Kharkiv, 188 p.
6. Afanasenko, V.S. and Shestopalova, L.F. (2001), "*Osobystyj profilj oficera-kerivnyka*" [*The personal profile of the chief officer*], *Naukovi zapysky Kharkivskogo vijs'kovogho universytetu, Serija "Socialjna filosofija, pedagoghika, psykhologhija"*, Vol. XII, Kharkiv, pp. 203-206.
7. Prykhodjko, I.I. (2008), "*Profesijnyj psykhologhichnyj vidbir majbutnikh oficeriv vnutrishnikh vijs'k MVS Ukrainy: monohrafija*" [*Professional psychological selection of future officers of the Interior Ministry of Internal Affairs of Ukraine: monograph*], Akad. VV MVS Ukrainy, Kharkiv, 190 p.
8. Osjodlo, V.I. (2012), "*Psykhologhija profesijnogho stanovlennja oficera: monohrafija*" [*Psychology of professional formation of an officer: monograph*], Zoloti vorota, Kyiv, 463 p.
9. Pasichnyk, V.I. (2004), "*Psykhologhichni osoblyvosti efektyvnoji upravlins'koho dijalnosti kerivnykiv ghrup aviacijnykh fakhivciv (na prykladi pidrozdiliv inzhenerno-aviacijnogho zabezpechennja): dysertacija*" [*Psychological features of effective management activity of heads of groups of aviation specialists (on the example of units of engineering and aviation support): dissertation*], Kharkiv, 216 p.
10. Poltorak, S.T. and Pasichnyk, V.I. (2012), "*Psykhologho-pedagoghichni aspekty ocinjuvannja uspishnosti profesijnogho stanovlennja komandrya pidrozdilu vnutrishnikh vijs'k*" [*Psychological and pedagogical aspects of assessing the success of the professional formation of the commander of the internal troops unit*], *Honor and Law*, Vol. 1(40), pp. 46-50.
11. Raskolodjko, N.Y. (2009), "*Zakonomernosti professyjnalnogho stanovlenja kursantov v voenno-uchebnoj dejatel'nosti: avtoreferat dysertaciji*" [*Patterns of professional formation of cadets in military-educational activity: abstract of dissertation*], Jaroslavl, 20 p.
12. Tovma, M.I. (2010), "*Psykhologhichni umovy formuvannja profesijnykh jakostej majbutnikh komandryv specialnykh pidrozdiliv u procesi profesionalizaciji (na prykladi pidrozdiliv z okhorony dyplomatychnykh predstavnytstva ta konsul's'kykh usta-nov inozemnykh derzhav): dysertacija*" [*Psychological conditions for the formation of professional qualities of future commanders of special units in the process of professionalization (for example, units for the protection of diplomatic missions and consular offices of foreign countries): dissertation*], Kharkiv, 193 p.
13. Troc, A.S. (2003), "*Dynamika samovdoskonalennja majbutnjogho oficera u vyshhomu vijs'kovomu navchal'nomu zakladi: avtoreferat dysertaciji*" [*Dynamics of self-improvement of a future officer in a higher military institution: abstract of dissertation*], Odesa, 23 p.
14. Kokun, O.M. (2012), "*Psykhologhija profesiinoho stanovlennja: monohrafija*" [*Psychology of professional formation: monograph*], DP "Inform. – analit. ahenstvo", Kyiv, 200 p.
15. Maksymenko, S.D. and Osodlo, V.I. (2010), "*Struktura ta osobystisni determinanty profesiinoi samorealizatsii subiekta*" [*Structure and personal determinants of the subject's professional self-realization*], *Problemy suchasnoi psykhologii*, Vol. 8, pp. 3-19.
16. Lapshyna, V.P. (2005), "*Profesionalizatsiia: sutnist ta struktura poniattia*" [*Professionalization: the essence and structure of the concept*], *Ukrainskyi sotsium*, No. 2-3(7-8), pp. 54-58.
17. Povarenkov, Yu.P. (1999), "*Professyjnalnoe stanovlenje lychnosti: dysertacija*" [*Professional formation of personality: dissertation*], Jaroslavl, 365 p.
18. Bodrov, V.A. (2006), "*Psykhologhija professyjnalnoi deiatel'nosti. Teoretycheskie y prykladnye problemy*" [*Psychology of professional activity. Theoretical and applied problems*], Yn-t psykhologii RAN, Moscow, 623 p.

Надійшла до редколегії 11.02.2020

Схвалена до друку 17.03.2020

Відомості про авторів:

Афанасенко Валерій Сергійович
кандидат психологічних наук професор
провідний науковий співробітник
Харківського національного університету
Повітряних Сил ім. І. Кожедуба,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6533-7104>

Information about the authors:

Valery Afanasenko
Candidate of Psychological Sciences Professor
Lead Research
of Ivan Kozhedub
Kharkiv National Air Force University,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6533-7104>

Пасічник Володимир Іванович

кандидат психологічних наук доцент
старший науковий співробітник
Харківського національного університету
Повітряних Сил ім. І. Кожедуба,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4094-049X>

Volodymyr Pasichnik

Candidate of Psychological Sciences Associate Professor
Senior Research
of Ivan Kozhedub Kharkiv
National Air Force University,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4094-049X>

ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ ПЕРСПЕКТИВНОЙ МОДЕЛИ СПЕЦИАЛИСТА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА СТАНДАРТЫ НАТО

В.С. Афанасенко, В.И. Пасичник

Раскрыто актуальность реализации перспективной модели специалиста морально-психологического обеспечения Вооруженных Сил Украины в условиях перехода на стандарты НАТО. Приведены результаты теоретических и эмпирических исследований по выявлению основных социально-психологических факторов, определяющих успешность процесса профессионального становления указанного специалиста, и на их основании обоснованы пути реализации перспективной модели этого специалиста.

Ключевые слова: морально-психологическое обеспечение, профессиональное становление, профессионализация, профессиональная компетентность, условия профессионализации, профессионально важные качества, социально-психологические факторы.

WAYS TO IMPLEMENT A PROMISING MODEL OF A SPECIALIST IN MORAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN TERMS OF TRANSITION TO NATO STANDARDS

V. Afanasenko, V. Pasichnik

The relevance of revision of the perspective model of a specialist in moral and psychological support of the Armed Forces of Ukraine in the context of the transition to NATO standards is disclosed. It is due to the need to update the role and content of the activities of these structures, to increase the importance of moral and psychological impact on our society in the context of its modern functioning as well as the lack of theoretical grounding and practical recommendations for further implementation of the process of professionalization of these military specialists.

The results of theoretical and empirical studies to identify the main socio-psychological factors that determine the success of the process of professional development of a specified specialist are given, and on their basis the ways of implementing a promising model of this specialist are substantiated. With the help of professional study of the activity of the specialist of moral and psychological support of content-functional and functional-psychological analysis, as well as the study of the conditions of professionalization of this specialists specified an array of such factors at the macro, micro and mezzo levels.

On this research basis, for the first time in a systematic form the ways of realization of the modern modal of the specialist of moral and psychological support of the Armed Forces of Ukraine are laid out, which are the basis of introduction of innovations in the sphere of moral and psychological influence on the personnel, increase of its efficiency and also strengthening of authority of these structures.

Keywords: moral and psychological support, professional development, professionalization, professional competence, professionalization conditions, professionally important qualities, socio-psychological factors.